

Nefndasvið Alþingis
Allsherjar- og menntamálanefnd

Reykjavík 10. maí 2023

Meðfylgjandi er umsögn Barnaheilla - Save the Children á Íslandi um frumvarp til laga um Mennta- og skólaþjónustustofu. Þingskjal 1492 – 956. mál. 153. löggjafarþing 2022-2023.

Virðingarfyllst,
f.h. Barnaheilla - Save the Children á Íslandi

Þóra Jónsdóttir
Lögfræðingur og verkefnastjóri innlendra verkefna

Berglind Sigmarsdóttir
Framkvæmdastjóri

Umsögn Barnaheilla - Save the Children á Íslandi um frumvarp til laga um Mennta- og skólaþjónustustofu.

Barnaheill – Save the Children á Íslandi þakka fyrir boðið um að senda inn umsögn við ofangreint mál.

Samtökin fagna frumvarpi til laga um Mennta- og skólaþjónustustofu.

Mikilvægt er að mati samtakanna að Mennta- og skólaþjónustustofa verði stofnsett, verði frumvarpið að lögum, samhliða og samræmt innleiðingu stefnumótunar stjórnvalda á sviði menntunar og farsældar barna og ungmenna og aðalnámskráa. Raunar hefði verið betra að frumvarp til nýrra heildarlaga um skólaþjónustu hefði verið kynnt á undan því frumvarpi sem nú er til samráðs svo hægt sé að móta starfsemi Mennta- og skólaþjónustustofu í samræmi við heildarlögin. Barnaheill sendu umsögn í samráðsgáttina á fyrri stigum, þegar áform um breytingar á skólaþjónustu voru kynnt. Þau sjónarmið sem samtökin lögðu þá til eiga áfram við, þó sérstaklega sem innlegg í undirbúning að frumvarpi til nýrra heildarlaga um skólaþjónustu en þó einnig vegna þessa frumvarps.

Barnaheill áréttar mikilvægi þess að ný heildarlög sem og Mennta- og skólaþjónustustofa tryggi jafnrétti til náms og þjónustu við nemendur óháð búsetu. Samtökin fagna því að heildarhagsmunir barna og ungmenna eru hafðir að leiðarljósi í frumvarpinu um Mennta- og skólaþjónustustofu. Nafn stofnunarinnar eitt og sér felur í sér breyttar áherslur þegar kemur að nálgun við nám barna og ungmenna. Meðan Menntamálastofnun var ætlað fyrst og fremst samkvæmt lögum nr. 91/2015 að stuðla að auknum gæðum skólustarfs og framförum í þágu menntunar í samræmi við lög og stefnu stjórnvalda, bestu þekkingu og alþjóðleg viðmið þá ber Mennta- og skólaþjónustustofu samkvæmt frumvarpinu að starfa í þágu barna og ungmenna á sviði fræðslu- og menntamála með það að markmiði að styðja við þroska, líðan og farsæld barna og rétt þeirra til gæðamenntunar og skólaþjónustu auk samræmingar á skóla- og frístundastarfi og stuðla að jöfnuði. Þessari áherslubreytingu fagna Barnaheill og telja að með þessu sé betur hugað að velferð allra barna burtséð frá bakgrunni þeirra og unnið markvisst að því að þeim sé ekki mismunað.

Barnaheill vilja áréttar mikilvægi þess að áhersla verði lögð á í nýjum heildarlögum um skólaþjónustu og við mótnun Mennta- og skólaþjónustustofu að snemmtækur stuðningur fyrir börn verði tryggður, hvort sem um náms- eða félagslegar þarfir þeirra er að ræða. Ekki er rætt um slík sjónarmið í frumvarpinu um nýju Mennta- og skólaþjónustustofuna og gjarnan mætti bæta við umfjöllun í greinargerð um snemmtækan stuðning sem dæmi um nálgun og til að tengja betur við lög um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna, nr. 86/2021. Í nýjum heildarlögum um skólaþjónustu er mikilvægt að leggja áherslu á og gera kröfu til mikillar þekkingar kennara og annars starfsfólks á mismunandi þörfum og getu barna auk skilnings á ólíkum bakgrunni og félagslegum aðstæðum. Þá skiptir miklu máli að þekking á einkennum og ferli barnaverndarmála sé til staðar hjá öllu starfsfólki mennta- og skólaþjónustustofnana.

Í frumvarpinu kemur fram að samráð skuli hafa við börn og ungmenni um verkefni stofunnar og telja Barnaheill mjög mikilvægt að það verði virt. Áskoranir samfélagsins eru sífellt að breytast og er grundvallaratriði að þjónustustofan forgangsraði verkefnum sínum ætíð í samræmi við það og endurskoðað verði reglulega hvaða áherslur verður lagt upp með. Að sama skapi er mikilvægt að tryggja að á Mennta- og skólaþjónustustofu starfi fjölbreyttur hópur sérfræðinga í þeim ólíku málefnum er snúa að börnum og þörfum þeirra.

Í 29. grein Barnasáttmálans er fjallað um inntak menntunar en meðal þess sem þar kemur fram er að menntun barns skuli beinast að því að rækta eftir því sem frekast er unnt persónuleika, hæfileika og andlega og líkamlega getu barns. Félagssæmi og tilfinningagreind er mikilvægur grunnur að öllu námi¹ og gott skólustarf grundvallast á heilbrigðum félagsanda meðal nemenda og kennara.² Ef ekki er hugað að góðum félagsanda er hætt á að nemendur finni fyrir ótta um hvort þau tilheyri hópnum. Óttinn getur leitt til þess að börn útiloki önnur börn frá hópnum sem þá getur orðið að einelti.³ Í slíku umhverfi lækkar siðferðisstigið jafnt og þétt og eigin mælikvarðar settir upp um hvað sé „rétt“ eða „rangt“ og hann notaður til að útiloka önnur börn úr hópnum um leið og þau reyna að tryggja sína eigin stöðu.⁴ Hægt er að vinna markvisst að aukinni virðingu í hópnum með því að leggja sérstaka áherslu á menningu í barnahópnum og mismunandi styrkleika barnanna og þar með fyrirbyggja einelti.⁵ Barnaheill vilja því brýna fyrir stjórnvöldum að tryggja sérhæfingu innan skólaþjónustunnar á þeim sviðum, til stuðnings nemendum, foreldrum, kennurum og öðru starfsfólki skóla.

Öll börn eiga jafnan rétt til menntunar og til þess að þau njóti menntunar þurfa þau viðeigandi stuðning andlega og félagslega til að geta lært. Með fyrirhuguðum breytingum á skólaþjónustu er brýnt að áhersla verði á að skapa umhverfi öryggis og virðingar gagnvart öllum og til að skapa bestu mögulegu skilyrði til náms.

Námsefni og kennsluáðferðir þurfa að mati Barnaheilla að vera fjölbreyttar svo tryggt sé að komið sé sannarlega á móts við ólíkar þarfir barna. Gott aðgengi að námsefni á mismunandi formi skiptir miklu máli en einnig þarf að huga að hvort kennaramenntun og endurmenntun kennara sé á þann veg að kennarar hafi tæk á að tileinka sér mismunandi kennslunálganir með hagsmuni allra barna í huga. Barnaheill hvetja áfram til þess að ríkt samráð verði haft við börn við mótun lagafrumvarpa um breytingu á skólaþjónustu, upplýsinga verði aflað frá börnum og

¹ Sjá m.a. skrif Daniel Goleman í “Emotional Intelligence” (1995) og “Social Intelligence” (2006).

² Knoop, H.H. et al. (2017) Elevernes fællesskab og trivsel i skolen – analyser af Den Nationale Trivselsmåling. DCUM

³ Kofoed, J. og Søndergaard, D.M. (red.) (2009) Mobning – sociale processer på afveje. Hans Reitzels Forlag.

⁴ Rabøl Hansen, H. (2005) Grundbog mod mobning. Gyldendal.

⁵ Kofoed, J. og Søndergaard, D.M. (red.) (2009) Mobning – sociale processer på afveje. Hans Reitzels Forlag.

að börnum verði gert kleift að miðla áfram skoðunum sínum og tillögum að góðum starfsháttum og samskiptum innan skóla. Jafnframt verði tillit tekið til skoðana barna við mat á hagsmunum þeirra, við mótun breytinganna og þegar ákvarðanir verða teknar.

Barnaheill eru frjáls félagasamtök sem vinna að bættum mannréttindum barna og styðja við þá þróun sem birtist í þeirri stefnu sem stjórnvöld hafa sett sér um innleiðingu Barnasáttmálans, með stefnunni um barnvænt Ísland. Samtökin leggja mikla áherslu á forvarnir og vernd barna gegn ofbeldi í hvaða formi sem er. Telja Barnaheill gjaldfrjálsa gæðamenntun, án mismununar, vera grundvallarpátt í að skapa aðstæður fyrir börn til að lifa og þroskast við bestu mögulegu skilyrði.